

A levéltári kutatás (kiadványozás) múltja és jelene Baranyában

Az 1968-tól a Baranya Megyei Tanács intézményeként működő a Baranya Megyei Levéltár igazgatója, *dr. Szinkovich Márta* indította el a levéltár szakmai, tudományos munkáját évente reprezentáló kiadványsorozatát, a *Baranya Helytörténetírást*. Az 1968-tól megjelenő kötetekben elsősorban a Baranya Megyei Levéltár munkatársai kaptak lehetőséget arra, hogy a levéltári munka során szerzett ismereteiket a nyilvánosság elé tárják. A levéltár évkönyvében cikkek jelentek meg nemcsak a levéltárosok tollából, hanem más, pécsi, baranyai szerzők – a pécsi egyetem, a pedagógiai főiskola, középiskolák tanárai, múzeológusok, helytörténészek – írásai nyomán is. Az évek során a Baranyai Helytörténetírás körül kialakult egy többé-kevésbé állandósult szerzőgárda. E történész-csoport formálódása már *dr. Szita László* levéltár igazgatósága alatt történt, aki 1971-től került a Baranya Megyei Levéltár élére. Ő fejlesztette tovább a levéltár évkönyvét egy rangos, országosan is jelentős tudományos kiadványsorozattá.

A kötetekben megjelent cikkek, tanulmányok, forrás-ismertetések felölelték a *Baranya Megyei Levéltár* szinte teljes iratanyagát, a török utáni újjászerveződésen, Pécs város szabad királyi városi rangért vívott küzdelmén (1707-1780), a baranyai Batthyány és Esterházy, valamint más uradalmak gazdálkodásának ismertetésén keresztül a 20. századi történelem főbb politikai és társadalmi eseményeinek taglalásáig.

A vegyes történeti tematikájú évkönyv mellett egy, Baranya megye természeti és társadalmi viszonyainak komplexvizsgálatát célul kitűző könyvsorozat kiadását is megindította a levéltár *Babics András* történész és *Szita László* szerkesztésével, 1974-től *Jelentek meg a „Baranya Monográfia”* kötetei. Szintén 1974-től adta ki a levéltár - az előbb *Bezerédy Győző*, majd *Sándor László* által szerkesztett - „*Baranyai Krónikaírás*” című periodikát, mely az országban egyedülálló Baranya megyei községi krónikaíró mozgalom módszertani kiadványsorozata volt.

A Baranya Megyei Levéltár kiadványainak tematikája persze a mindenkori párt-, politikai viszonyok, ideológiai állásfoglalások sajátos tükrének is tekinthető. Az 1970-es években különösen sok munkásmozgalom-történeti forráskiadvány, tanulmány jelent meg a Levéltár kiadásában, a Baranya Megyei Pártbizottság és - közvetlenül az akkori intézmény-fenntartó - a Baranyai Megyei Tanács politikai ideológiai vezetőinek kívánságára, ösztönzésére, hozzájárulásával és engedélyével. Amikor a politikai helyzet megváltozott – a proletárdiktatúra kádári formája lehetővé tette -, az addig tiltott vagy megtűrt témák is kutathatóvá váltak, a Baranya Megyei Levéltár kiadvány-politikájában is megmutatkoztak a változás jelei. Sőt, azt mondhatjuk, hogy Levéltár többször azonnal váltott, az általa kiadott kötetekben idejekorán jelentek meg a korábban tabunak számító témák. A Baranya megyében különösen jelentős számban élő nemzetiségek történetéről például már az 1970-es évek végétől jelentek meg a Baranyai Helytörténetírásban. A szerkesztő külön „nemzetiségtörténeti rovatot” is nyitott, mely majdnem minden évkönyvben 3-4 tanulmányt tartalmazott a baranyai nemzetiségek – a németek, horvátok, szerbek – történetéről. A BH adott megjelenési lehetőséget a magyarországi németek 1946-48. évi kitelepítéséről és a székely telepések megjelenéséről, majd az alföldi, később a csehszlovákiai magyarok betelepedéséről szóló tanulmányok íróinak, megelőzve az országos történetírást is. De jelent meg a BH-ban - hazánkban szintén úttörőként - a cigányság történetével foglalkozó írás is. A koalíciós korszak néphatalmi intézményeiről is az országban az elsők között jelent meg a BH-ban tanulmány. A Baranya Megyei Levéltár jó kapcsolatokat épített ki a nyolcvanas években a jugoszláviai Eszék, illetve a Drávaszög magyar és horvát vezetőivel, a kulturális szféra képviselőivel, történészekkel, kutatókkal.

Az évkönyv 1989-ig jelent meg Baranyai Helytörténetírásként, az 1990/91. illetve az 1992-1995. évi összevont kötetet már *Baranyai Történetírás* címmel adta ki a levéltár, címében is jelezve tartalmának ekkor inkább még csak megcélzott változását, vagyis azt, hogy a tematikailag- szerzőit tekintve és színvonalában egyaránt eklektikussá vált évkönyv-sorozatot valami egészen más, új, színvonalasabb és korszerűbb kiadvány-együttes váltsa fel.

1988-ban dr. Ódor Imre szerkesztésével megkezdődött a Baranya című periodika megjelentetése, melyet 1992-től Baranyai Történelmi Közlemények alcímmel adott ki a Baranya Megyei Levéltár. A Baranya új szint, szellemi frissességet hozott a levéltári kiadványok sorába. Cikkeivel, tanulmányaival kapcsolódott az országos kutatásokhoz, így közölt társadalom-, kultúra-, vallás-, politikatörténeti írásokat, melyeknek nemcsak hely-, hanem országos történeti értékük is volt.

1995-től – a pénzügyi megszorítások illetve a kutatói és olvasói igényeknek engedve – a BML átalakította kiadványozási szerkezetét. Az évkönyvet „szüneteltetve”, a rugalmasabb („időben”, tematikában és terjedelemben) „*Tanulmányok és Források Baranya Megye Történetéből*” c. periodikánkat indítottuk útra (2006-ig 14 kötet jelent meg e sorozatban). 2005-ben újabb jelentős kiadványozási struktúra-változás mellett döntött intézményünk tudományos tanácsa. Az NKA Levéltári Kollégiuma támogatásával újraindítottuk évkönyvünket, mégpedig két korábbi sorozatunk (*Baranya* illetve *Tanulmányok és Források Baranya Megye Történetéből*) összevonásával, *Baranyai Történelmi Közlemények* címmel rendszeres, évi megjelenést tűzve célul magunk elé. A koncepció részét képezi még, hogy évkönyveink általában – az igényesebb és a szakmai igényeknek, elvárásoknak is jobban megfelelő – „tematikus” kötetként jelennek meg, támaszkodva a (1997-től rendszeressé váló) levéltárnap konferenciák előadásaira.

Hasonló céllal, de elsősorban a levéltári nyilvános segédletek, repertóriumok megjelentetésének céljával kezdte meg intézményünk a „*Baranya Megyei Levéltár Segédletei*” című sorozatának kiadását 2001-ben, melynek első kötete a „*Dombay János irathagyatéka*” című repertórium volt. (A sorozatban 2005-ben jelent meg „Az MKP és az SZDP Baranya megyei és Pécs városi iratainak repertóriuma /1944-1948/.)

2000-2001-ben a levéltár munkatársai közül többen részt vettek a Millenniumi község- és várostörténeti monográfiák szerkesztésében, írásában (dr. Füzes Miklós, dr. Ódor Imre, Borsy Judit, Nagy Imre Gábor, Márfi Attila, Rozs András, dr. Tegzes Ferenc). 2003-ban elkészült a *Pécs-Baranyai Történelmi Arcképcsarnok* CD-ROM dr. Ódor Imre szerkesztésében. A Baranya Megyei Levéltár adott otthont a Kisebbségkutató Közalapítványnak, melynek nemzetiség-, nemzeti kisebbségtörténeti tanulmányai mellett a jelenkori kisebbségkutatás is profilja lett. Az alapítvány köteteit dr. Füzes Miklós szerkesztette, tanulmányírói között több baranyai levéltáros is szerepelt (1999 és 2007 között 8 füzete jelent meg).

A Baranya Megyei Levéltár tudományos dolgozói részt vettek Pécs és Baranya más tudományos kiadványainak létrejöttében, így pl. a Pécs Története Alapítvány által kiadott „*Tanulmányok és források Pécs történetéből*” című kiadványsorozat tanulmányírói között is szép számban találhatunk baranyai levéltárosokat. Ugyancsak több országos kiadványban jelentek meg tanulmányok, cikkek a Baranya megyei levéltáros-történészek tollából, így dr. Ódor Imre, Lengvári István, Márfi Attila, T. Papp Zsófia, Rozs András voltak országos folyóiratok szerzői (Levéltári Szemle, Korall, Győri Tanulmányok). Külföldön megjelent folyóiratokban is jelentek meg pécsi levéltárosok tanulmányai (Horvátország, Szerbia-Montenegró - Ódor Imre, Rozs András).

Dr. Ódor Imre